

dorotyra, įskola, išsauga: išteklių išsauga, gamtos išsauga. Apskritai mažinta priesagos -imas abstraktų (šis darbas ryžtingai pradėtas kompiuterių terminologo Kaliksto Paulausko): krovos darbai, stovos rinkliava ir kt. Įtvirtinama anglakalbės, ispanakalbės, vokietkalbės šalys.

Terminas turi būti vienas ir vienareikšmis

Vis dar yra problemų ten, kur seniai turėtų viešpatuoti visagalis termino standartas. Sovietmečiu vartosenoje vyravo *pervežimai* (*перевозки!*). DŽ₂ (1972) *pervežti* aiškina „nuvežti į kitą pusę ar kitą vietą, pergabenti“: *pervežė per upę; vaisiai pervežami į džiovyklas* ir teikia *pervežimą: pervežimo išlaidos*. KPP (1976 ir 1985) *pervežimas* – geriau nevart. r. „vežiojimas, transportavimas“ . „Terminologijos taisyklės“ (1992) žiūri ir lietuviškumo, ir aiškios termino normos: *pervežimas* r. vert.: *keleivių, krovinių pervežimas (=keleivių, krovinių vežimas)*. DŽ₃ (1993) tik *pervežė per upę (į džiovyklą jau ne perveža), pervežimas* – be pavyzdžio.

Žodį čia tarė ir LTE, bet supersinonimišką: pirmiausia – *keleivių gabenimas* LTE V (1979) (nors aiškinyje: keleivius veža autobusai), *krovinių gabenimas* LTE VI (1980), žinoma, *transportas* LTE X (1983), *transporto mašinos* LTE VII (1981) 300; toliau – *pervežimo sutartis* (sutartis, kuria transporto organizacija įsipareigoja *nuvežti keleivį [...], nugabenti* keleivio *bagażą* bei siuntėjo *krovinį [...]. Vežant krovinius* geležinkeliu, vidaus vandenų, oro transportu, *pervežimo sutartis* įforminama nustatytos formos *važtaraščiu; [...]* siuntėjas perduoda *gabentojui* *krovinį nugabenti [...]. [...]* *krovinio vežimo jūra* sutartis – čarteris) LTE VIII (1981); yra ir *važtaraštis* [2. (transporte) Vardinis dokumentas, kuriuo įforminama *krovinių gabenimo* sutartis [...]. Pagal *važtaraštį krovinio* gavėjas priima krovinį ir atsiskaito už *krovinio pervežimą. Važtaraštis* pateikiamas, pareiškus *gabentojui* pretenzijas ir ieškinius dėl netinkamo *vežimo*] LTE XII (1984). Nesistemiškiau negali būti: *gabenimas* – net keleivių, *nugabenti* (*pergabenti* – nėra), net *gabentojas; pervežimas, nuvežimas, vežimas* – *krovinių* (bet *vežėjo* – nėra), tačiau – pagal *važtaraštį* (o *važtos* nėra). Visa šitai – kaip tie laisvieji radikalai – senų laštelių lūženės, kurios dar jungiasi, kabinasi, lipinasi ir gadina...

Gabenti – tai „nešti; vežti; vesti; varyti; kraustyti, boginti“: *Pastvėrė skruzdė šapą ir gabena* Geistaraĩ; *Seniau žmonės iš Prūsų gabendavosi* knygas J. Jablonskis; *Kur tu gabenies su visais vaikais?* Dūsetos; *Įsigabeno didžiulį stalą į kambarį* Gaūrė; *Liepiu pas namus priišt, o jie nugabeno* (nuvarė, nuvedė) *tais* [t. y. *tas*] *karves į plačius laukus* Geistaraĩ; *Persigabenom kiton vieton* Salāmiestis; *Visko prigabeno, prinešė* Geistaraĩ; *Ar jau užgabenai spalius ant dangčio?* Dūsetos (LKŽ III). Netinka daugiareikšmis žodis terminui. Pagrindinė, pirmą kartą jo reikšmė nėra „vežti“ – *gabenti* etimologiškai siejasi su *gobti* „imti; gauti“, *gabana* „glėbys, kuokštas“, *gabalas*. Bet Europos žodynas norėjo *gabenimo* – net keleivių. Karo vyras, užmiršęs savo *bombonešį*, irgi norėtų šaudmenis į tikslą *gabenti*. Kalbininkas A. Smetona, nedaug dar žodyno ir terminijos aprėpęs, be argumentų teigia, kad geriau *gabenti*. Atversk visus šaltinius, žodynus ir visiems aiškink!..

Gabenti jau atverčiau. Ir *važtaraštį* žinom. Tai kodėl ne tik *kraunam*, bet ir *vežam krovinius*, kodėl ne *važtas*? Ogi todėl, kad mūsų terminiją pusšimtį metų tempta ant rusiško kurpalio. Šitą bendrą tiesą gal dar supranta kas, bet kai tik reikia konkrečiau – ir šnipšt... Buvo *važta*, bet neturėjo atitinkamo termino rusų kalba, tik *зрыз*, tai ir išgaravo *važta*. 1938 m. L. Dargio knygos „Prekybinė korespondencija“ priedas „Žodynėlis“ (p. 160–179), apie kurį L. Dargis 1975 m. yra pasakęs – „lietuviškosios dalies naujų terminų pagrindinis autorius buvo prof. A. Salys“ (Antano Salio „Raštuose“ (t. 1, Roma, 1979) pavadintas „Prekybinės korespondencijos žodynėliu“), teikė terminus *važtą* – *Fracht, Frachtgut; load, freight, shipment, cargo; važtāraštis* – *Frachtbrief; bill of lading; jūrinis važtaraštis (konosamentas)* – *Seefrachtbrief, Konnosament; bill of lading; važtiniškas* – *Frachtführer; carrier, forwarding agent; o kroviny*s – *Ladungsstück; load; krovà* – *Ladung, Last; loading, cargo; krovāraštis* – *Ladeschein; way bill, bill of lading*. Taigi buvo! *Vážta* žinoma jau iš K. Sirvydo žodyno, o variantai *važma, vazma* (greičiausiai *važmos* ir slavybės *vazba* kontaminatas) – ir iš gyvosios kalbos (LKŽ XVIII). *Vážtaraštis* irgi jau vartotas J. Barono, J. Šlapelio žodynuose. *Vážta, važtaraštis* ir pokario naujadaras *važtapinigia* buvo dar ir DŽ₁, DŽ₂, palikta ir DŽ₃. Sirvydas turėjo *krovą* ir *važtą*, dabar irgi yra *krovimas* ir *vežimas, krovėjai* ir *vežėjai*, net *važtaraštis*, bet *važta* dar negrįžta – nebėra gražintojų. Dabartiniams šios srities terminų vartotojams pakanka *krovinio (зрыз!)* ir labai reikia naujų – *frachtas, frachtuoti, kargo, konosamentas, charteris* (toliau *barteris, tenderis, oferta, kliringas, uzufruktas*)... Jus įsikandę ir penkis lietuviškus žodžius težinantys valdininkai drįsta tyčiotis iš *oro vežimų, oro vežejo* (Civilinės aviacijos terminų žodynas, 1996; aprobuotas Lietuvių kalbos instituto Terminologijos skyriaus). Tad vėl atverčiu A. Salio „Raštus“: *žeminis pervežimas, jūrinis pervežimas* (A. Salys vartojo ne *vežeją*, o *pervežeją*; pagal jo sistemą *pervežimas* tikrų tranzitiniam vežimui įvardyti, plg. jo terminus *pervažinė, tranzitinė prekyba, pervažinė, tranzitinė prekės* ir tiesiog *pervažos* (pršng. *išvažos „eksportas“* ir *įvažos „importas“*), *pervežamasis muitas*). Atverčiu LKŽ XVIII *važiuoti* – 4. „judėti laivu, valtimi; plaukti“: *Bures pasikėlė ir važiavo* Palangà; 5. „plaukti laivu, valtimi [...]“: *Kad tu per vandenį važiuotum ir gert prašytum!* Švenčionys; 6. „judėti vandeniui, plaukti (apie vandens susisiekimo priemonės)“; 7. „skristi, vykti lėktuvu, raketa“: *Orlaiviu važiuot nepapuolė* Daūgai; 8. „judėti oru (apie lėktuvą, raketa)“, *skristi*“: *Aš tau užduosiu darbą par vieną naktį padirbti mašiną, oru važiuojamą* Lýgumai (Pakrúojo r.). Tai iš ko tyčiojama si – iš žmonių kalbos?! Žinoma, laivas *plaukia*, orlaisis *skrenda*, bet netinka čia konkretybės – *krovinių plukdymas, keleivių skraidinimas*. Reikia a p i b e n d r i n a m o termino – ir tai yra *vežimas* – keleivių, važtų (kas gi yra *naftovežis* DŽ₃, jei ne „naftos tanklaisis“?). Nebuvo aviacijos – laivais žmonės *važiavo* į Ameriką, dabar – ir lėktuvais *važiuoja*. Darbą reikia dirbti, o ne patyčias.

Ir žodžiai kuria sampratą

Amžina terminijos problemà – sinonimija. Sunkiausi atvejai, kai abu savitai motyvuoti. O jei dar diktuoja anglų kalba!.. *Šeima* ir *namai* – amžiais neperski-